

HEDESUNDA — ett svenskt Harrania!

Väverskor i Västbyängarna — Veronica, 14 år, och systern Regina, 9 år.

Det är skogstyst och ensligt kring hemmanet Västbyängarna i Hedesunda, några mil från Gävle. Björkarna lyser gula och innan vi for dit på skogsvägen hade Birger Forsberg fått telefonorder om att ta med garner i höstfärger. Veronica, 14 år, har snart vävt färdigt avsnittet om sommarens bondgårdsliv med slåtter och hölass. Nästa bit av bildväven skildrar höstens tid på gården och så småningom växer alla fyra årstiderna fram ur vävstolen.

Här och där i Hedesunda-bygden sitter barn och väver små bildvävnader. Småskolebarn och äldre ger uttryck för sina upplevelser på det naiva formspråk som är barnens gåva och som bär den spontana äkthetens prägel. De använder inga skisser eller förlagor, bilderna föds i samma stund som fingrarna plockar in det lysande garnet i varpen.

Det är ett experiment i personlighetsutveckling och fritt skapande som konstnären Birger Forsberg sedan några år be-

driver i Hedesunda, bonde- och småindustrikommun bortom Gysinge vid Dalälven, nu inkorporerad i Gävle stad.

Hedesunda är på väg att bli ett svenskt Harrania.

Vad är Harrania? Jo, Harrania är en egyptisk by som är berömd för de bildvävnader byns barn och ungdomar framställer. Flera gånger har denna rika poetiska värld av skönhet och fantasi visats på utställningar i Sverige, och de framgångar in-

ponerna krockade dem ur läge eller slog bort deras klot. De gamla satt på förstugutrapporna och pratade. Skrattades det mycket på en trappa blev där snart fullsatt.

När pojken blev så gammal att han kunde sköta vedsåg och yxa, fick han såga och hugga spisved och kakelugnsved. Det tog tid innan han kunde få styr på sågen över sågbocken. Gummorna använde inte sågbock utan de satte sågställningens ena ända i marken och den andra mot magen och höll sedan famnveden med bägge händerna och sågade. Ingen karl gjorde så. Det var tråkigt jobb, tyckte pojken, men Berra sa, att det var bra att kunna, för när man blev gammal och kom på Karlslund, kunde man få gå i fina hus och såga ved och bära upp i köket och bli bjuden på mat och kaffe med dopp. Pojken hade nog sett många vedgubbar med såg över axeln, yxa i handen och förkläde över magen, men inte hade de sett särskilt glada ut.

Folkmarknadssöndagen 1914

började domkyrkoklockorna klämta. De hade en ovanlig klang, inte som när de ringde till gudstjänst eller begravning. Det hade kommit något hemskt i klangen som skrämde människorna som hastade över läroverksgården ned mot stan och såg oroliga ut. Framför tidningsfönstret stod man och läste bulletiner och kungörelser om mobilisering.

För pojkar i den ständigt hungriga uppväxtåldern gällde det de kommande krigsåren att hjälpa till att skaffa mat. De gav sig iväg till nyponsnåren bortom Herrgårdsskolan och plockade nypon, som mammorna och systarna rensade och torkade i ugnen. De cyklade en lördagskväll till hyggen vid Svanå för att plocka hallon. De plockade så länge de såg, låg över natten i en lada och fortsatte med plockningen hela söndagen. De gav sig iväg till Rocklunda- och Nordanbyskogarna och plockade blåbär och lingon. De rev ogräs till kaninerna, som fanns på var gård.

Potatis och lingon var pojkens

kvällsmål, innan han gick till Tekniska aftonskolan vid Stora torget. Mellan sju och nio satt där pojkar och flickor som slutat folkskolan och räknade, läste, skrev och ritade. De satt där troget hela hösten och vintern, men när våren kom glesnade det i bänkraderna. Även söndagsmornarna mellan halv nio och halv elva var där undervisning.

Pojken glömmmer aldrig den söndagskväll i november 1918, när han i VLT:s fönster läste anslaget om fred. Han skyndade sig hem för att berätta.

*

En lördagsnatt i januari 1967 stod pojken, som nu blivit en gammal man, på läroverksgården och såg hur Schenströmska gården brann.

Nu är bostadshusen rivna och återuppbyggda. Stora huset mot Skolgatan har kvar sin förnämliga fasad. Uthuslängan har kvar idyllen. Fattigdomen är borta.

Sven Zetterlund

Vävateljen ligger i Konsums fastighet mitt i byn. Här sysslar Jan vid sin vävram.

... vävarby

tiativtagaren Ramses Wissa Wassef nått har stimulerat till liknande experiment på andra håll i världen.

Birger Forsberg — född i Hedesunda — fick idén när han såg Moderna museets utställning av barnvävnader från Harrania. Utställningen fick stort inflytande på utvecklingen av textilt konsthantverk i Sverige.

På Konstfackskolan, där Birger Forsberg är lärare i grafik, infördes till exempel gobelängvävning utan skisser eller kartonger. När så det nya kommunalhuset i Hedesunda stod färdigt blev Birger Forsberg ombedd att stå för den konstnärliga utsmyckningen.

Det ledde bl.a. till att Birger Forsberg, som besökt Harrania flera gånger, skaffade en stor, färgrik bildväv från Harrania till kommunalhuset.

— Men varför inte låta också skolbarnen i Hedesunda väva en gobeläng? Kan egyptiska barn, så varför skulle inte ungarna i Hedesunda kunna? Så resonerade Forsberg. Och fick kommunalgubbarna med sig. Och nu är alltså "experimentet Hedesunda" på god väg.

Hedesunda-barnens bildvävnader lyser i klara färger.

Gobelängen till kommunalhuset är inte huvudändamålet. Det viktigaste är att ta till vara och frigöra den skapande begåvning som finns hos alla barn och som tyvärr nästan alltid — och ofta på ett tidigt stadium — hämmas genom oförstående påverkan från vuxenomgivningen. Samtidigt är det också ett försök att förbättra glesbygdens sociala miljö, att skapa sammanhållning och känsla för den plats man lever på. Därför är det inget hastverk — Birger Forsberg, som glatt släpper till en stor del av sin fritid på detta, vet att det här är en uppgift som inte kan jaktas fram.

Birger Forsberg har fått en liten vävstuga mitt i samhället och där träffas barnen, ibland få, ibland många vid vävrarna. I somras höll man på en hel vec-

ka nere vid Dalälven och färgade garn i de mjuka färger man får när man egenhändigt kokar dem ur löv och växter.

Barnen sitter stilla och koncentrerade och plockar in garntrådar i varpen. Motiven växer fram. De har bilderna inom sig — färger och former är barnens egna och ingen annan har rätt att lägga sig i resultatet. Även om vuxna ibland med taktlösa anmärkningar kan skada själv-tilliten hos de små, den som Birger Forsberg både varsamt och entusiastiskt vårdar hos sina vävare.

Någon vävde t.ex. en gul sol med långa sneda armar på småbarns sätt — och fick i hemmet höra att så där ser inte solen ut. Men Forsberg har "indoktrinerat" barnen och kritikern fick höra att "det är bara jag och farbror Birger som kan det här!"

Busschaufförens dotter vävde en bild av pappans buss. Någon har varit på cirkus och sett sin första clown, den lyser festligt i klingande rött och blått. Hedesundas röda bondgårdar finns på många vävstumpar.

Ibland utstrålar dessa enkla, naiva bilder en uttrycks-kraft

som spinner in verkligheten i ett poetiskt skimmer. På en bild lyser svenska flaggan, bakom står granskogen mörk som en trollskog.

Till att börja med är bildvävning en svårlärd procedur. Men varje fullbordat arbete betyder en triumf; ökar själv-tilliten.

Harrania och Hedesunda, de två barnvävarbyarna, har blivit vänorter. Arkitekt Ramses Wissa Wassef, som för 25 år sen började sin nu världsberömda verksamhet bland fattiga barn i Harrania, har flera gånger besökt samhället vid Dalälven, senast när den egyptiska bildväven avtäcktes i kommunalhuset. Och han följer ivrigt detta experiment som görs i en svensk glesbygd så avlägsen från den egyptiska kulturmiljön.

Han har själv betonat det universella i denna barnens skapande förmåga. Barnet har ett eget inre språk, fyllt av värme och uttryck, och det går helt upp i det. Detta språk är universellt, säger han.

Han talar än en gång om för oss att alla unga människor har

en naturlig känsla för färger, harmoni, balans, rytm och rörelse. "Naturen har givit dem en skapande förmåga, som, när den väl blivit frigjord, aldrig upphör att förvåna oss. Tyvärr förbises dessa talanger, som i vuxnas närvaro är latent och osäkra, av de flesta lärare. Efter tolvårs-åldern kan man inte vänta sig någon spontanitet hos ett barn. Och vems är felet?" Frågar Ramses Wissa Wassef.

Med klara färger och ett myller av figurer som sysslar med dagliga göromål berättar den egyptiska bildväven i kommunalhuset om livet i Harrania. På en lika stor vägg på andra sidan salen skall de svenska barnen skildra Hedesunda genom sina drömmar och upplevelser.

— Fin idé, tycker kommunalgubbarna!

Bertil Peterson.

ÖDEGÅRD

Vad heter gården? När och vem kom först till dessa väderstreck? Man hittar inte brunnen mer; förvildad blommor hagtornshäck.

Vem fällde skog och röjde mark? Vem sådde säd och gick och mätte var äng, var teg och äkerfält.

Vad heter gården? Redan hette — — —

Martin Kasalt.

